

Ks. Ireneusz Stolarczyk

Instytut Teologiczny, Tarnów

NAUCZANIE SPOŁECZNE KOŚCIOŁA O SOLIDARNYM ROZWOJU LUDZKOŚCI

Konsekwencją społecznej natury człowieka jest ukierunkowanie jednostki w sferę życia społecznego. Człowiek „wychyla” się ku drugiemu człowiekowi, solidaryzując się z mniejszą czy większą grupą. Pozostając w tematyce niniejszego opracowania, należy zauważyć, że dotyczy to człowieka w jego integralnym rozwoju. Skoro podmiotem relacji społecznych jest człowiek w swojej dynamice rozwoju, przyczynia się to do utworzenia specyficznego typu społecznych odniesień, w których nie tylko jednostka, ale i cała społeczność dąży do rozwoju. Rozwojem społecznym, realizowanym na miarę integralnego rozwoju człowieka, jest solidarny rozwój ludzkości.

Istnieją dwa rodzaje uwarunkowań solidarnego rozwoju ludzkości. Pierwszy, związany z naturą człowieka wyraża się w respektowaniu fundamentalnych wartości ludzkich. To właśnie godność i prawa człowieka, wolność, prawda oraz sprawiedliwość i miłość nie pozwalają człowiekowi zachować obojętności wobec różnych krzywd zadawanych drugiemu człowiekowi. Najogólniej można powiedzieć, że rozwój jednostkowy nie może dokonać się pomimo lub też wbrew rozwojowi innych. Zagadnienie to ujmowane jest obecnie tak szeroko, że „podnoszenie każdego człowieka” wydaje się możliwe do realizacji dopiero przy szerokiej, autentycznej współpracy międzynarodowej, otwierającej drogi awansu wszystkim narodom. Drugi rodzaj uwarunkowania solidarnego rozwoju ludzkości pochodzi z biblijno-teologicznego źródła. Odnosi się do jedności Osób Trójcy Świętej oraz do uniwersalizmu zbawczego dzieła Chrystusa. Jest silnym imperatywem wzywającym do realizowania solidarnego rozwoju ludzkości, lecz odnosi się jedynie dla kręgu ludzi wierzących.

W niniejszym opracowaniu zaprezentowana zostanie refleksja nad nauczaniem społecznym Kościoła w sprawie solidarnego rozwoju ludzkości. Jest to próba odpowiedzi na pytanie, jak w różnych skalach życia społecznego, od wewnątrzpaństwowego po ogólnościwiatowy, realizuje się solidarny rozwój ludzkości. W odpowiedzi na tak postawione pytanie uwzględniony zostanie

również element harmonii i ładu, jako charakterystyczna cecha solidarnego rozwoju ludzkości.

I. OKRES PRZEDSOBOROWY

Początkowy okres nauczania społecznego Kościoła, przypadający na czas *Rerum novarum* i późniejszych dokumentów, przedstawia w ograniczony sposób zagadnienie solidarnego rozwoju ludzkości. Nie jest to błędna koncepcja ujęcia solidarnego rozwoju ludzkości, ale wynika ona z faktu, iż zakres rozważanych w tym czasie kwestii zamykał się w skali krajowej. Zatem początek refleksji nad solidarnym rozwojem ludzkości dotyczy wąskiej grupy społecznej oraz, co również jest charakterystyczne dla tego okresu, opiera się na społecznym i gospodarczym wymiarze postępu i rozwoju.

W skali państwa odpowiedzialność za rozwój całej grupy społecznej, którą stanowią obywatele, spoczywa w rękach posiadających władzę. Za pośrednictwem dobrej organizacji społecznej państwa władza państwowa powinna wyrównać wszelkie różnice społeczne tak, aby zapewnić dobrobyt jednostkowy i powszechny. Łączy się to z poszanowaniem praw każdego obywatela – szczególnie robotnika, ze sprawiedliwością i słusnością w rozdzielaniu obowiązków i przywilejów, z miłością w rozwiązywaniu sporów społecznych, z troską o powszechny dostęp do dobra wspólnego oraz z dobrze zorganizowanym systemem praw i urzędzeń, szanujących katolickie zasady społeczne. Życie społeczne, budowane na zasadach solidarności i braterstwa, wyklucza lansowaną przez liberałów zasadę nieograniczonej i wolnej konkurencji oraz teorię walki klas, sugerowaną przez marksistów.

Powodzenie zrealizowania solidarnego rozwoju społeczności państwa zależy również od gospodarczego wymiaru postępu i rozwoju. Wobec trwających i pogłębiających się różnic pomiędzy bogatymi a biednymi, Kościół zaleca, aby przemienić system dystrybucji wytworzonych dóbr. Jest to zgodne z zamysłem Stwórcy, który dobra stworzone przeznaczył dla wszystkich. Kościół, zalecając czyny dobroci i miłosierdzia wobec najbardziej potrzebujących, stwierdza jednocześnie, że nie może to być ostateczne rozwiązanie problemu nędzy i biedy. Odpowiednie wykorzystanie zdobyczy gospodarczych może przyczynić się w dużym wymiarze do solidarnego rozwoju społeczności krajowej.

Solidarny rozwój ma prowadzić do osiągnięcia harmonii, której istotę wyraża porównanie społeczności państwowej do dobrze funkcjonującego organizmu. W takiej społeczności jest miejsce na różnorodność podyktowaną specyfiką posiadanych zdolności, a także na twórcze współistnienie klas. Przy takim stanie życia społecznego także praca, poprzez swój społeczny charakter, zyskuje wymiar czynnika jednoczącego. Rzeczywistość jedności

i harmonii życia społecznego nabiera swojej wyrazistości przez porównanie do Mistycznego Ciała Chrystusa, w którym czynnikiem jednoczącym jest miłość. Należy jednak zauważyć, że harmonia, do której prowadzi solidarny rozwój ludzkości, zaznacza się równie jasno w szerszej płaszczyźnie życia społecznego – w skali ogólnoswiatowej.

Pontyfikat Jana XXIII przynosi w tej kwestii szereg nowych ujęć. Jest to możliwe dzięki wprowadzeniu ogólnoswiatowej perspektywy analiz oraz rozszerzeniu branych pod uwagę dymensji postępu i rozwoju. Już z analiz postępu i rozwoju naukowo-technicznego tak w skali krajowej, jak i ogólnoswiatowej wynika, że procesy te sprzyjają solidarnemu rozwojowi ludzkości. Inspiracją do zbliżenia ludzi jest tutaj myśl naukowo-techniczna. Solidarny rozwój ludzkości realizuje się za pośrednictwem naukowo-technicznej dymensji postępu i rozwoju przez zacieśnianie stosunków między obywatelami i narodami na drodze wymiany dóbr i zdobyczy nauki. Papież wzywa jednocześnie środowiska naukowe, aby powiązania społeczne, wyrosłe na gruncie wspólnych zainteresowań naukowych, wzbogacały one przez wprowadzanie relacji opartych na zasadach humanistycznych.

Nowością podkreślaną w sferze społecznej dymensji postępu i rozwoju jest, korzystne dla solidarnego rozwoju ludzkości, zjawisko „uspołecznienia”. Powstałe wraz z narastającymi zmianami na polu nauki, techniki, gospodarki i kultury, staje się przyczyną nie tylko doskonalenia wrodzonych człowiekowi wartości, ale także zacieśnienia więzów życia społecznego. Można więc powiedzieć, że wzrost poczucia współzależności ludzi, jako wtórny efekt postępu i rozwoju naukowego, technicznego, gospodarczego oraz kulturowego, podniesiony do skali ogólnoswiatowego zjawiska, daje specyficzny obraz odniesień międzyludzkich. Poczucie silnej i szerokiej współzależności staje się imperatywem solidarnego rozwoju ludzkości. Wyraża się to w trosce o kraje rozwijające się. Papież często przestrzega, aby pomoc nie przekształciła się w nową formę zniewolenia. Zwraca to uwagę na fakt, iż solidarny rozwój ludzkości zakłada poszanowanie takich wartości jak godność i prawa człowieka, wolność, sprawiedliwość i miłość. Jan XXIII, podejmując temat zainicjowany już przez swoich poprzedników, przyznaje władzom społecznym szerokie możliwości w budowaniu solidarnego rozwoju ludzkości, zwłaszcza, gdy dotyczy to władz o zasięgu ogólnoswiatowym. Świadomość równości wszystkich co do natury oraz godności wyznacza wspomnianym władzom – państwowym i ogólnoswiatowym – taki styl spełniania swego urzędu, aby nie dopuszczać do powstawania niesprawiedliwych i krzywdzących różnic między ludźmi.

Solidarnemu rozwojowi ludzkości sprzyjać może również gospodarczy wymiar postępu i rozwoju. Już poprzednicy Jana XXIII dostrzegli twórczą rolę sprawiedliwej dystrybucji dóbr materialnych i prywatnego posiadania w budowaniu równych możliwości rozwojowych wszystkich ludzi. Papież

wyraża to w tezie o równomiernym postępie i rozwoju gospodarczym oraz społecznym. Staje się to warunkiem solidarnego rozwoju ludzkości. Ujednocnieniu rozwojowi wszystkich ludzi sprzyja także solidarność pracowników i pracodawców w skali państwa i świata, a także okazywana w skali ogólnoświatowej pomoc. Papież wzywa do aktów pomocy kraje mające nadmiar produktów spożywczych. Zobowiązanie do pomocy płynie nie tylko z zasad solidarnego rozwoju ludzkości, ale przede wszystkim z wymogów sprawiedliwości i z poszanowania godności ludzkiej.

Czynnikiem sprzyjającym solidarnemu rozwojowi ludzkości jest również tak pokierowany postęp i rozwój kulturowy, aby wśród różnorodności kultur świata dostrzegalne były elementy jednoczące rodzinę ludzką. Ważnym elementem, odczytywanym przez wiele kultur, jest poszanowanie godności człowieka. Jan XXIII zauważył wzrost poczucia godności wśród współczesnych mu ludzi, co stanowi podatny grunt dla solidarnego rozwoju ludzkości. Kulturowy wymiar postępu i rozwoju zwraca uwagę na silną tendencję opierania solidarnego rozwoju ludzkości nie tylko na poczuciu zależności gospodarczej, ale przede wszystkim na wspólnocie ducha. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje nadprzyrodzony motyw jedności i solidarności ogólnoludzkiej, jaki w chrześcijaństwie wypływa z faktu braterstwa i jedności w Chrystusie.

Solidarny rozwój ludzkości przejawia się w stanie harmonii i ładu. Jan XXIII, opisując ten stan, odwołuje się do znanego już porównania ludzkości do dobrze funkcjonującego organizmu. Nowością, wprowadzoną przez Papieża, jest podkreślenie harmonii wzmocnionej poczuciem współzależności ludzi. Stało się to możliwe dzięki wzrastającemu „uspołecznieniu” i doprowadziło do przekonania, że rozwój jednego kraju jest częściowo skutkiem, a częściowo przyczyną rozwoju innych krajów.

II. SOBÓR WATYKAŃSKI II I PAPIEŻ PAWEŁ VI

Najszerze ujęcie, już w skali ogólnoświatowej, solidarnego rozwoju ludzkości prezentuje nauczanie społeczne Kościoła z okresu Soboru Watykańskiego II i pontyfikatu Pawła VI. Ma tu miejsce wzmocnienie argumentów o charakterze duchowym i nadprzyrodzonym. Zauważa się to w ukazaniu znaczenia postępu i rozwoju naukowo-technicznego w solidarnym rozwoju ludzkości. I tak, obok podkreślenia roli nauki i techniki w wytwarzaniu powiązań międzyludzkich, uwaga skupia się na głębszym wymiarze tego procesu – na duchowej godności każdego człowieka. Nauka i technika przyczyniają się jedynie do zwielokrotnienia związków między ludźmi, które wynikają z poszanowania godności należnej każdemu człowiekowi. Dlatego

też obok dobrych techników potrzebni są ludzie mądrzy, wpisujący w ludzkie relacje miłość, przyjaźń, modlitwę czy kontemplację.

Podobne zmiany zauważa się w prezentowaniu roli społecznej dymensji postępu i rozwoju w kształtowaniu solidarnego rozwoju ludzkości. Obok poruszanych już zagadnień, dotyczących poszanowania godności ludzkiej, uznania należnych człowiekowi praw i obowiązków, uspołecznienia i współzależności oraz twórczej roli władz państwowych i ogólnościwatowych, pojawia się silny akcent, mówiący o konieczności budowania bardziej ludzkich odniesień. Wyraża się to w pokonywaniu istniejących różnic fizycznych, intelektualnych i moralnych współczesnego człowieka mocą prawdy o równości, płynącej ze wspólnej wszystkim ludziom natury, wspólnego początku oraz przeznaczenia. Sprzyjające solidarnemu rozwojowi ludzkości budowanie bardziej ludzkich warunków życia na gruncie społecznym przybiera, tak w skali państwowej, jak i ogólnościwatowej, postać wzajemnego poszanowania, przyjaźni, ofiarności, pomocy oraz współodpowiedzialności ludzi za siebie.

Solidarny rozwój ludzkości może dokonywać się również w gospodarczej współpracy, angażując tym samym gospodarczy wymiar postępu i rozwoju w budowanie jedności ludzkości świata. Warunkiem skuteczności procesów gospodarczych we wznoszeniu solidarnego rozwoju ludzkości jest zestrojenie wysiłków tak w płaszczyźnie gospodarki państwowej, jak i światowej. Z uwagi na zróżnicowanie gospodarcze świata, istotną rolę w wykorzystaniu życia gospodarczego do solidarnego rozwoju ludzkości ma fachowe rozpoznanie, planowe działanie, zaangażowanie wszystkich, przede wszystkim dążących do rozwoju, promocyjna dla krajów rozwijających się polityka ekonomiczna i handlowa oraz przekaz wiedzy technicznej. Na tej drodze, wraz z obowiązkiem solidarności, skłaniającym narody bogate do pomocy słabszym, wypełnia się obowiązek sprawiedliwości społecznej – przez poprawę stosunków handlowych, a także obowiązek miłości – przez realizowanie postępu jednych z jednoczesną troską o postęp innych. W ten sposób Paweł VI wyraża ideę partnerstwa, która opiera się na prawach trzeciej generacji. Czynnikiem solidarnego rozwoju ludzkości staje się również praca jednocząca wysiłki ludzi i pozwalająca odczuć wspólnotę braterską ludzi pracy.

Nauka społeczna Kościoła okresu Soboru Watykańskiego II i pontyfikatu Pawła VI, wśród wielu czynników decydujących o powodzeniu solidarnego rozwoju ludzkości, wymienia również czynnik religijny. Wspólne pochodzenie, powołanie oraz jedność w Chrystusie jest dla wszystkich chrześcijan podstawowym argumentem dla podjęcia wielorakiego wysiłku budowania braterskiej solidarności w rozwoju. Argument religijny jest dla wierzących zobowiązaniem moralnym do podjęcia innych, podanych powyżej, czynników solidarnego rozwoju ludzkości. Papież zauważa, że tylko

humanizm otwarty na Boga jest w stanie tak zjednoczyć ludzkość, aby wspólny rozwój zapewnił ludzkości pokój. Wyeksponowanie elementu religijnego jest także pomocne w zaznaczeniu harmonii i ładu solidarnego rozwoju ludzkości. Harmonia wyraża się w procesach społecznych przebiegających od przewycięzania różnic w posiadaniu i pokonywania klęsk społecznych, poprzez rozszerzanie oświaty, zdobywanie kultury, wzrost poszanowania godności, współdziałanie dla dobra wspólnego i pokoju, aż po uznanie najwyższych wartości i samego Boga.

III. NAUCZANIE PAPIEŻA JANA PAWŁA II

Nauczanie społeczne Jana Pawła II, prezentowane w papieskich wypowiedziach ustnych i pisemnych, pozwala zauważyć kontynuację koncepcji Jana XXIII i Pawła VI w kwestii przedstawiania zagadnienia solidarnego rozwoju ludzkości. Zebrane argumenty można ująć w dychotomicznym podziale, przy czym jedna grupa zawiera naturalne uwarunkowania solidarnego rozwoju ludzkości, druga zaś – uwarunkowania nadprzyrodzone. Ich zestawienie ukazuje harmonię i ład solidarnego rozwoju ludzkości.

Na uwarunkowania naturalne składają się, służące rozwojowi społeczeństw, poszczególne dymensje postępu i rozwoju. Jan Paweł II widzi silny czynnik jednoczący umysły naukowców we wspólnym poszukiwaniu prawdy w wymiarze naukowo-technicznym. Ponadto, oprócz zjednoczenia w wysiłkach, postęp i rozwój naukowy staje się, zdaniem Papieża, inspiracją do podejmowania rozwiązań jednoczących ludzkość. Ich skuteczność wzrasta, jeśli do proponowanych przez naukę rozstrzygnięć, dołączy się właściwą hierarchię wartości.

Również do naturalnych uwarunkowań solidarnego rozwoju ludzkości zaliczyć można społeczny wymiar postępu i rozwoju. W tej dymensji podkreśla Papież wzrastającą troskę narodów i ludów o poszanowanie swoich praw, szczególnie do zachowania własnego dziedzictwa, i łączący się z tym faktem rozległy proces „dekolonizacyjny”, przywracający licznym krajom niepodległość i wolność, życzliwą dla budowania jedności społecznej rolę władz państwowych i międzynarodowych oraz świadomość, że rozwój jednej tylko części świata, dokonany kosztem wolności pozostałych, prowadzi do wypaczeń i błędów.

Gospodarczy wymiar postępu i rozwoju zaznacza swoją twórczą rolę dla solidarnego rozwoju ludzkości przede wszystkim poprzez zjednoczenie sił w wytwarzaniu dóbr. Studium pracy, którego rezultatem była encyklika *Laborem exercens*, ukazuje znaczenie pracy nie tylko w integralnym rozwoju człowieka, ale – z równie szerokim powodzeniem – w solidarnym rozwoju ludzkości. Jest to możliwe dzięki wspólnej trosce świata robotniczego o po-

szanowanie swoich praw, prowadzącej do solidarności ludzi pracy, a także dzięki solidarności w samym procesie produkcji, pozwalającej na podniesienie jej wydajności. Jednocząca ludzkość rola pracy zwiększa swoje znaczenie, jeśli zagadnienie rozważa się w skali ogólnoświatowej. Powodzenie procesów gospodarczych sprzyja również umacnianiu zasad równości między narodami, a nawet zakłada utworzenie systemu międzynarodowego, działającego na zasadzie poszanowania właściwych narodom różnic, w tym także ekonomiczno-gospodarczych. Papież przedstawia taki rodzaj solidarnego rozwoju ludzkości, że z zasad miłości i sprawiedliwości zawsze wynikać będzie, dążący do zniesienia niesprawiedliwości, niepokój wobec potrzebujących.

Do naturalnych uwarunkowań solidarnego rozwoju ludzkości zaliczyć należy także kulturowy wymiar postępu i rozwoju. Jan Paweł II w pluralizmie kultur dostrzega zwiększoną możliwość dialogu i porozumienia, nawet odległych od siebie narodów. Różnorodność kultur, chociaż jest niełatwym wezwaniem do dialogu, stanowi twórczą dla rozwoju ludzkości jedność w wielości.

Dopełnieniem uwarunkowań naturalnych solidarnego rozwoju ludzkości jest, podawana przez Jana Pawła II, argumentacja nadprzyrodzona. Dotyczy ona z jednej strony prawdy o braterskiej jedności wszystkich ludzi odkupionych w Chrystusie, z drugiej zaś – przypomina o przestrzeganiu zasad wynikających z wierności Bogu. U podstaw wszystkich zasad znajduje się miłość. Dzięki niej solidarny rozwój ludzkości jest przeciwwagą dla „struktur zła”

ZAKOŃCZENIE

Wyniki refleksji poświęconych solidarnemu rozwojowi ludzkości można przedstawić w następujących wnioskach.

Solidarny rozwój ludzkości jest zagadnieniem bezpośrednio związanym z integralnym rozwojem człowieka. Nauczania społeczne Kościoła w tej kwestii wykazuje pewną ewolucję, lecz jako jego przedmiot nieprzerwanie obecny jest od początku analizowanego w niniejszym opracowaniu okresu.

Nauczanie o solidarnym rozwoju ludzkości ewoluowało, podobnie jak propozycje rozwiązywania tzw. kwestia społecznej, od ujęcia na płaszczyźnie wewnątrzpaństwowej aż do ujęcia w skali ogólnoświatowej. Przełomu w nim dokonał Jan XXIII, chociaż zapowiedź najszerszego ujęcia, dotyczącego społeczności ogólnoświatowej, zauważa się już u Piusa XII. Od początku widać jednak szeroki zakres podlegających analizie zagadnień, przy czym wraz z pojawieniem się ujęcia w skali ogólnoświatowej analiza jest głębsza i bardziej wielowątkowa.

Oprócz zasady solidarności, która ma wytyczać styl rozwoju ludzkości, z zagadnieniem wiążą się także inne wartości. Solidarny rozwój ludzkości zakłada więc poszanowanie godności i praw człowieka, wolności, prawdy oraz sprawiedliwości i miłości.

Elementem sprzyjającym solidarnemu rozwojowi ludzkości jest naukowo-techniczna dymensja postępu i rozwoju. Podkreśla się tu najczęściej więź, jaka powstaje pomiędzy ludźmi na podstawie zespołowego poszukiwania prawdy oraz odkrywania naukowych przesłanek o równości i godności każdego człowieka. Innym przyczynkiem do budowania solidarnego rozwoju ludzkości jest szereg, powstałych na drodze naukowej analizy, koncepcji pokojowego rozwiązywania różnorodnych problemów społecznych.

Ze społecznego wymiaru postępu i rozwoju pochodzi nauka o roli władzy w kreowaniu solidarnego rozwoju ludzkości. Z tego źródła wywodzą się także wskazania o poszanowaniu praw człowieka i godności ludzkiej, o pomocnej roli „uspołecznienia” i wzroście poczucia współzależności oraz o potrzebie kształtowania bardziej humanitarnych struktur i instytucji społecznych tak w skali państwa, jak i świata.

Postęp i rozwój gospodarczy przyczynia się do solidarnego rozwoju ludzkości przez wytwarzanie więzi w świecie pracy, przemysłu, ekonomii i handlu. Silnym czynnikiem w budowaniu solidarnego rozwoju ludzkości jest także zaangażowanie wytworzonych dóbr usługowych i gospodarczych do wyrównania różnic powstałych z nierówności posiadania. Wezwanie do wykorzystania potencjału gospodarczego na budowanie solidarnego rozwoju ludzkości płynie tak z samych zasad gospodarki, która z powodu różnic społeczno-gospodarczych nie może właściwie rozwijać się, jak i z wartości chrześcijańskich, nie pozwalających na akceptację współistnienia bogactwa i ubóstwa.

Kulturowa dymensja postępu i rozwoju przyczynia się natomiast do nasilenia dialogu i porozumień. Należy zauważyć, że nie powstają one pomimo pluralizmu kultur, ale właśnie dzięki tej wielości. Trafna staje się w tym wypadku zasada mówiąca o jedności w wielości.

O ile powyższe elementy dotyczą naturalnych uwarunkowań solidarnego rozwoju ludzkości, o tyle można wskazać także jego nadprzyrodzone uwarunkowania. Składają się na nie: jednoczące wszystkich pochodzenie od Boga, wspólne wszystkim powołanie do szczęścia wiecznego oraz płynąca z tego faktu odpowiedzialność za zbawienie bliźnich, związek braterstwa wynikający z jedności w Chrystusie, a także imperatyw w przestrzeganiu przykazań Bożych oraz zasad moralnych wynikający z dojrzałego życia w wierze.

Solidarny rozwój ludzkości prowadzi do osiągnięcia stanu harmonii i ładu. W nauczaniu społecznym Kościoła stan ten przedstawiany jest za pomocą porównania sprawności życia społecznego do dobrze funkcjonującego

organizmu. Pełną harmonię osiąga się także poprzez przepojenie naturalnych uwarunkowań solidarnego rozwoju ludzkości elementami nadprzyrodzonymi.

DIE GESELLSCHAFTSLEHRE DER KIRCHE ÜBER DIE SOLIDARISCHE ENTWICKLUNG DER MENSCHHEIT

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Folge der gesellschaftlichen Natur des Menschen ist die Inklinaton des Einzelwesens zur Sphäre des gesellschaftlichen Lebens. Der Mensch "neigt" zum anderen Menschen, sich mit einer kleineren oder größeren Gruppe solidarisiert. Unter Voraussetzung, daß das Subjekt der gesellschaftlichen Relationen der Mensch selbst in seiner Entwicklungsdynamik ist, wird die Notwendigkeit betont, solche gesellschaftlichen Beziehungen zu bilden, in denen nicht nur das Einzelwesen, sondern auch die ganze Gesellschaft nach der Entwicklung strebt. Die gesellschaftliche Entwicklung, die nach Maß der integralen Menschenentwicklung realisiert wird, ist eine solidarische Entwicklung der Menschheit.

Es gibt zwei Arten von Bedingungen der solidarischen Entwicklung der Menschheit. Die erste, verbunden mit der Natur des Menschen, drückt sich in der Achtung der fundamentalen Menschenwerte aus. Eben die Menschenwürde und -rechte, die Freiheit, Wahrheit, Gerechtigkeit und Liebe lassen den Menschen verschiedenartigem Unrecht gegenüber, das dem anderen Menschen angetan wird, nicht gleichgültig zu bleiben. Ganz allgemein kann man sagen, daß die Entwicklung des Einzelwesens sich nicht trotz und wieder die Entwicklung von anderen Menschen vollziehen kann. Dieses Problem ist jetzt so umfangreich, daß "die Entwicklung jedes Menschen und ganzen Menschen" erst bei weitgehender, authentischer internationaler Zusammenarbeit möglich wird, welche die Aufstiegswege für alle Nationen öffnet.

Die andere Art der Bedingungen für die solidarische Entwicklung der Menschheit stammt aus der biblisch-theologischen Quelle. Sie bezieht sich auf die Personeneinheit der Heiligen Dreifaltigkeit und auf den Universalismus des Christi erlösenden Werkes. Sie ist ein starker Imperativ, der zur Realisierung der solidarischen Entwicklung der Menschheit auffordert, vor allem für den Kreis der Gläubigen.

Die solidarische Entwicklung der Menschheit, angelehnt an die ethisch-gesellschaftlichen Grundsätze, ist die Realisierung der Harmonie, die vom Zustand kommt, welcher als "Einheit in der Vielheit" bezeichnet wird.